

Analysovali jsme tyto pojmy, vypočetli jejich hlavní znaky, naznačily sféru jejich materiálního subsumovatelného obsahu (tím, že jsme uvedli zjevy, jež možno chápati jako náklad), avšak tyto pomůcky nestačí ještě k dokonalému vysvětlení hospodářské fáze. To proto, že podstatou této fáze jsou vzájemné vztahy jednotlivých jejích členů s dalšími dalekosáhlými s tím souvisejícími logickými důsledky. Na základě toho, co jsme řekli při vysvětlení pojmů, víme sice, že náklad jest ve vztahu k výnosu chtěn, sám o sobě však nechtěn, ale ještě nevíme, že připneme-li jistý postulát jako chtěný, vzniká nám použitím nákladu škoda na splnění ne nějakého, nýbrž určitého, logicky přesně stanovitelného postulátu. Jsme-li na př. rozhodnutí ke koupi, jest možno již logicky usuzovati, kterého jiného postulátu se budeme musiti vzdáti. Bližší určení tohoto druhého postulátu zůstane ovšem vždy pouze zcela formální, to zn. nebude zapotřebí a nebude ani možno říci, co bude po stránce materiálně-obsahové předmětem chtění. Postulát tento zůstává tedy nadále pouze „něčím“, co lze blíže určití jen se zřetelem k prvnímu chtěnému.

b) Soběstačnost (autarkie) hospodářské fáze a nepostradatelnost všech jejích členů.

Dříve než-li přistoupíme k vysvětlení jednotlivých částí hospodářské fáze, chtěl bych ještě jednou zdůrazniti, že tato fáze jest právě tak, jako fáze technická, uzavřeným a nedílným celkem, jenž ani neobsahuje něčeho pro hospodářský způsob myšlení zbytečného, jemuž však ani neschází ničeho z toho, co jest pro vysvětlení hospodářských úvah potřebno, že tedy tato

fáze jest právě tak soběstačná jako úplná. To chci v dalším dokázati.

Především však musíme si uvědomiti, že každá hospodářská úvaha může míti dvojí důvod: buďto totiž máme již nějaký prostředek a hledáme proň nejlepší upotřebení, anebo hledáme teprve pro daný již účel nejlepší prostředek. Tato poslední úvaha nemusí míti bezpodmínečně hospodářský charakter, za to však první úvaha vždycky. Hospodářská fáze jest však schematem obou úvah, pokud mají tyto úvahy hospodářskou povahu.

Pokusím se nyní dokázati, že veškerí členové hospodářské fáze jsou nepostradatelnými, ať již vycházíme od prostředku, pro nějž hledáme nejlepší upotřebení, ať již od účelu, pro nějž hledáme nejlepší prostředek.

Předpokládáme-li tedy, že hledáme pro daný prostředek nejlepší upotřebení, tu poznáváme, že veškerá v úvahu přicházející upotřebení jsou nutně chtěna, protože jinak bychom k nim nepřihlíželi. Jsou-li všechna chtěna, nemohou-li však býti všechna — a tomu bude tak prakticky vždy — neomezeně uskutečněna, ať již proto, že prostředek kvantitně pro všechna nestačí, anebo proto, že jedno upotřebení pro jeden postulát znemožní aneb uškodí splnění postulátu druhového, v každém případě vzniká hospodářskému subjektu upotřebením zároveň užitek i škoda.

Jestliže však vzniká z upotřebení zároveň škoda i užitek, pak se to může díti pouze s hlediska dvou různých postulátů, jež jsou oba zároveň chtěny, jež však zároveň nemohou býti úplně splněny. Aby byla mezi oběma těmito postuláty možná volba, to zn. aby bylo možno vzdáti se jednoho ve prospěch druhého, musí zde býti postulát nadřazený, kritický postulát *D*

našeho schematu. Bližšího dokazování netřeba, protože jsme tento důkaz již dříve provedli. Stačí konstatujeme-li, že se hospodářská fáze ukázala ve svém celku nepostradatelnou.

Poněkud jinak má se věc, předpokládáme-li daný účel, pro nějž hledáme nejlepší prostředek. Volba prostředků nemusí totiž býti vždy kumulativní, nýbrž i alternativní. Tak můžeme chtíti jeden nebo druhý prostředek, na př. buď dřevo nebo cihly nebo beton jako stavební materiál, a voliti mezi nimi, anebo voliti mezi různými pokrmy, jež chceme pouze alternativě. Tuto volbu nazývám volbou technickou. Můžeme však chtíti zároveň více prostředků žádoucích pro týž účel, na př. zdraví a vzdělání pro účel dokonalého člověka, při čemž ten aneb onen prostředek může býti použit pouze na účet druhého. — V tomto případě mluvím o volbě hospodářské. V tomto posledním případě uplatňuje se však ihned nevyhnutelně funkce naší hospodářské fáze.

Jsme-li totiž nuceni voliti mezi kolidujícími prostředky, t. j. můžeme-li kritický účel D uspokojiti pouze z části, může to míti pouze dvojí důvod. Buď ten, že nemůžeme dosíci zároveň obou prostředků B a C pro nedostatek prostředků A pro opatření obou těchto prostředkových postulátů, anebo ten, že dvojsesečnost upotřebení A pro B znemožní nám automaticky buď zcela nebo z části opatření si C . V obou případech jsme odkázáni na vyhledání opatřovacího prostředku A , jenž má s hlediska kritického postulátu D povahu nákladu.

V případě omezenosti prostředku (případ a) na str. 142.), poznáme totiž teprve pomocí hrubého výnosového počtu celkovou sestupnou řadu stupňů užitečnosti prostředků a tudíž i stupně užitečnosti B a C

zvláště, a teprve tak poznáme, který z těchto obou postulátů jest vlastně výnosem a který nákladem.

V případě dvojsečnosti použití (kolise v příp. b) na str. 142.), spadá použití *A* tak úzce v jedno se stupněm užitečnosti prostředků *B* a *C*, že obou nelze skoro vůbec rozdělit. Tak na příklad míra vzdálenosti čočky od oka, již možno způsobiti alternativně buď jasnost anebo velikost pozorované krajiny, anebo míra užitečnosti neb škodlivosti určitého léku pro zdraví jednotlivých orgánů tělesných.

O tom, že se nemůže státi nákladem *A* bez *B*, *C* a *D*, aniž výnosem *B* bez *A*, *C* a *D*, byla již shora řeč.

Myslím, že se z řečeného podává jasně důkaz, že k výkladu hospodářských úvah potřebujeme vždy celé hospodářské fáze, a to v obou případech, ať vycházíme od daných prostředků nebo daných účelů. Tím jest pak i dokázáno, že jednotlivé články hospodářské fáze jsou nepostrádatelnými.

Soběstačnost hospodářské fáze jest zřejma z okolnosti, že v ní neschází ničeho podstatného, takže není ani jediné hospodářské úvahy, již bychom nemohli pomocí tohoto schematu plně a definitivně vyložiti.

c) Články hospodářské fáze.

a) Dvojí pojem nákladu uvnitř téže hospodářské fáze.

aa) Všeobecně.

V hospodářské fázi není jen jednoho nákladu, nýbrž jsou v ní dva. O jednom z nich (je jím postulát *A*) jsme již mluvili, druhým je postulát *C*. Pokud je mi známo, nebyla tato myšlenka posud nikým vyslovena, a pokud snad byl k jejímu vyslovení učiněn